

СРПСКА АКАДЕМИЈА НАУКА

ИНСТИТУТ ЗА СРПСКИ ЈЕЗИК

НАШ ЈЕЗИК

НОВА СЕРИЈА

КЊ. I СВ. 7-8

**БЕОГРАД
1950**

СА Д Р Ж А Ј

	Страна
1. <i>А. Белић</i> : Из српскохрватске синонимике	263
2. <i>М. Стевановић</i> : Транскрибовање неких македонских имена	278
3. <i>Р. Б.</i> : Азбестни, протестни итд; пијанисткиња, телефонисткиња итд.	285
4. <i>Б. Милановић</i> : Заменички облик <i>собом</i> уз гл. <i>носиши, водиши</i> и сл.	295
5. <i>В. М. Мићовић</i> : О значењу израза <i>жежено злато</i> и <i>суво злато</i>	303
6. <i>Св. Марковић</i> : О употреби личних и безличних облика гл. <i>требаши</i>	311
7. <i>Иван Појовић</i> : О изговору речи <i>жљоб</i> и <i>жљезда</i>	318
8. <i>А. Паунов</i> : Поводом наших стручних терминологија	323
9. <i>М. Лесковац</i> : „Пестип“ у једној Вуковој пословици	327
10. <i>Милка Ивић</i> : Из семантике	329
ЈЕЗИЧКЕ ПОУКЕ	331
ОДГОВОРИ РЕДАКЦИЈЕ	336
ЧИТАОЦИМА И ПРИЈАТЕЉИМА НАШЕГ ЧАСОПИСА	341

УРЕЂИВАЧКИ ОДБОР:

др Александар Белић, Глиша Елезовић, др Радомир Алексић, др Михаило Стевановић, др Радосав Бошковић, Бранислав Милановић и Игрутин Стевовић.

Научна Ризница

ИЗДАВАЧКО ПРЕДУЗЕЋЕ НАРОДНЕ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ
БЕОГРАД — 1950

ТРАНСКРИБОВАЊЕ НЕКИХ МАКЕДОНСКИХ ИМЕНА

Питање транскрибовања страних имена уопште и словенских посебно јесте један од сложенијих проблема нашег правописа. А сложеним га чини, прво, то што има више принципа према којима би се транскрибовање могло вршити, друго, што устаљена пракса често нарушава основне принципе, а више од свега чињеница што је транскрибовањем потребно на наш језик верно пренети стране гласове којих нема у нашем гласовном систему као и оне што природом својом стоје на средини између два или више сличних гласова нашег језика. Зато је у нашем досадашњем правопису питању транскрибовања посебно словенских имена поклањано доста пажње. А познато нам је да је проф. Белић у своме новоме Правопису, који ће скоро изићи из штампе, ово питање још детаљније разрадио. О словеначким и македонским именима, тј. о њихову транскрибовању у нашем језику се, међутим, досад није много говорило, јер се донекле, али само донекле, с разлогом сматрало да услед веће сличности ова два језика са српскохрватским ту неће бити спорних случајева. А могло би се рећи да овде и нема проблема којим се у општим принципима транскрибовања имена других словенских језика не би могло наћи решења. Па ипак се, и поред тога, у пракси срећемо са случајевима разноликог транскрибовања неких особних именица македонског језика. Баш ти случајеви су и били повод за писање овога чланка.

Тако се, да одмах пређемо на саме примере и њихово тумачење, име познатог политичког борца и партиског руководиоца Македонца Љупча Арсова код нас, не знам зашто, редовно пише *Љубчо* (Арсов), иако је врло добро познато

да сугласници неједнаке звучности у нашем језику не могу остати један поред другог, већ се у таквој групи врши регресивна асимилација, тј. једначење првог сугласника с другим. Истина је да наш правопис допушта у писању и отступање само у питању остављања непромењеног једног јединог сугласника, и у одређеном положају, али овде није тај случај, нити се пак ради о појаву који би се на сличан начин могао образложити. Вероватно ће когод приметити да то није именица српскохрватског језика, и да зато на њу не морају бити применљиви принципи који важе за речи нашег језика. Али ваља имати на уму да чињеница што се овде ради о једном имену другог језика (ма да се то исто име, нарочито одмила, доста често употребљава у облику *Љубче* и у српским крајевима) ниуколико не мења ствар, јер је принцип нашега правописа да се писмом тачно преноси изговор страних имена на наш језик. А сем тога се и у македонском језику, баш као и у нашем, име о коме је реч изговара *Љубчо*, а не *Љубчо*. То би и само за себе било сасвим довољно да се она и пише у облику са словом *љ* испред *ч*. Ово утолико пре што је правописни принцип у питању једначења сугласника исти у нашем и македонском језику; испор.: „Познато е дека не можат (мисли се у македонском језику — М.С.) да стоат еднородно звучна и беззвучна согласка. Во таа позиција се врши едначење по звучност, и тоа според втората согласка. Та така не може да се изговори „обшто“ туку општо, како што е и дадено во нашиот правопис“. (*Македонски јазик*, билтен на Катедрата за јужнословенски јазици при Филозофскиот факултет во Скопје. Год. I, бр. 2, стр. 28). Дакле, ни македонски правопис, који је, као год и наш, фонетски, не допушта писање имена *Љубчо* у облику са неизмењеним *б*, јер овај пример не иде ни у један од она неколика случаја у којима је, и према правилима македонског правописа, допуштено отступање од основног принципа тачног означевања асимилације сугласника по звучности. У нашем језику то име свакако треба писати само онако како се изговара, тј. у облику *Љубчо*.

Остали спорни случајеви тичу се транскрибовања имена македонских градова и презимена: *Скопље*, *Бишољ*, *Ђорче*

Пеџров, Ђевђелија, Ђорговски, и Ђосев (узео сам само она на која сам у штампи наишао). За многе наше читаоце ова су имена на нашем језику обична једино у облику како смо их овде навели, и зато ће се они с правом питати где је онда ту проблем коме је потребно давати неко објашњење. Тај проблем је у чињеници што се сва ова имена у македонском језику не изговарају као у српскохрватском, па се, наравно, и пишу друкчије него у нашем језику. И сада није неразумљиво што се за понеког поставља питање како овај друкчији изговор и друкчији облик тих имена пренети на наш језик. У македонском језику она гласе: *Скопје, Биџола, Г'орче Пеџров, Г'ев'елија, Г'орговски и К'осев*, и пишу се како је овде претстављено.

Полазећи од основног принципа нашега правописа, према коме се именице из других језика транскрибују фонетски, на први поглед је разумљиво што се називи прва два македонска града и код нас гдекад пишу у облику *Скопје* и *Биџол*. Тако смо у београдским листовима неколико недеља пре последњих избора за Народну скупштину ФНРЈ читали: „Изборни срез *Скопје* I обухвата подручје I реона града *Скопја*... Изборни срез града *Биџола* обухвата подручје града *Биџола*. Изборни срез *биџолски* обухвата подручје среза *биџолског*...“. И поставља се питање не би ли, можда, те именице у нашем језику увек тако требало писати. Нама је баш то питање и раније у неколико махова упућивано. Зато и сматрамо да је потребно одговорити на њега, иако се очевидно код нас доста ретко пише као у малопре наведеним примерима. А да би наш одговор био боље образложен, потребно је тачно приказати карактер и порекло гласовних разлика које у овим примерима постоје између нашег и македонског језика. Ради тога ћемо дати мало шире објашњење.

Разлика у облику именице *Скопје* између македонског и српскохрватског језика резултат је различних гласовних процеса у вези с тзв. „епентетским л“ или, тачно речено, у вези с отсуством промене у гласовној групи уснени сугласник + ј + самогласник — у македонском, односно с променом сугласника / у љ у таквој позицији — у српскохрв. језику.

Македонски језик је, као и други јужнослов. језици, у прошлости несумњиво познавао „епентетско л“. Као сигуран доказ за ово можемо навести чињенице што у старословенском језику, као једном од некадашњих дијалеката македонских Словена, иза уснених сугласника место *i* имамо глас *љ* (које се, додуше, и у томе дијалекту рано почело губити) и што се у неким савременим говорима македонским, истина у врло ограниченом броју примера, још увек чува старо стање — у облику с очврслим сугласником *љ* (*сабла, земла*) или са извршеном прогресивном асимилацијом у сугласничкој групи *мљ* (*земља* односно *земнџ*). Али се у већини говора македонских и овде и у свим осталим случајевима потпуно изгубило „епентетско л“, те се његово отсуство може сматрати општом особином македонског језика. Македонци данас и говоре и пишу: *земља, сабља, дройља, сџавјало, кровјаше* итд. И утолико је разумљивије што су остале неизмењене касније гласовне групе уснени сугл. + *j* + самогласник у примерима типа: *гробје, здравје, нивје, снопје*. А у категорију ових, судећи по садашњем њеном облику, иде и именица *Скопје*, која је само у овоме облику позната у македонском језику.

У српскохрватском језику, управо у оним говорима његовим који чине основицу књижевног језика, „епентетско л“ наслеђено из старине доследно се чува. Исто тако, и у примерима где је веза гласа *j* с непосредно претходним усненим сугласником настала после испадања полугласника између њих на нашем тарену — редовно се вршио гласовни процес који је пре неколика века у резултату довео до промене сугласника *j* у *љ*, као у примерима: *гробље, здравље, копље, снопље, Захумље* и — дакако — *Скопље*. Већ сама ова чињеница што се у нашем језику (мислим књижевном) обавезно врши овај гласовни процес у свим примерима ове категорије и сама за себе би била довољна да се именица *Скопље*, и поред основног принципа о фонетском преношењу имена из других језика, транскрибује у облику који ће верно претстављати слику изговора какав је једино био могућ у нашем књижевном језику. А њено искључиво овакво транскрибовање оправдава један други услов, на који ћемо ниже указати, и који захтева да се и македонска име-

ница *Бишола* на наш језик не преноси у овоме истоме облику, иако се иначе сви гласови у њој у оба језика изговарају на идентичан начин. Као и именица *Скопје*, и ова је у наш језик ушла пре неколико векова, и то не у облику који сада има у македонском језику, већ у облику *Бишољ*. Нас овде мање занима разлика у роду српскохрватског и македонског облика ове именице (у македонском она има облик именица ж. рода на *а*, а у нашем језику — облик именица м. р. на сугласник). Указујемо само на то да би у случају верног преношења македонског облика те именице на наш језик њој требало дати и облик рода који она има у македонском језику. Међутим, ми на тај случај никада нисмо наишли.

Можда неке од читалаца није познато откуда разлика у сугласнику на крају основе ове именице у македонском и српскохрватском облику. Зато, мислим, неће бити сувише показати да се ова два иначе врло сродна сугласника у оба језика ту своде на један, и то на сугласник *љ*. Македонски је, као и наш језик, из даље прошлости наследио палатални сугласник *љ*, али је тај сугласник у њему касније очврсно. И скоро свако старо *љ* је у резултату очвршћавања постало *л* (исп. македонске примере: *пријашел лука, кошула, недела*, па и *Бишола*), што значи да се у српскохрватском облику са сугласником *љ* чува дубља старина. Али то овде није од нарочитог интереса, већ је важно што се именица *Бишољ* и именица *Скопље* у нашем језику, видели смо зашто, већ више векова изговарају и пишу у овоме облику. Зато их само овако и надаље ваља изговарати и писати, исто онако као што изговарамо и пишемо *Праг, Краков, Лавов, Париз, Рим, Беч*, — у облицима који су, свакако под лингвистички оправданим условима, давно код нас ушли у говорну и правописну праксу, а не у облику: *Праха, Кракув, Лвув, Пари, Рома и Вин*, како се данас ови називи тих страних градова изговарају на одговарајућим језицима, и како би их, према томе, и ми на нашем језику морали писати кад бисмо се држали искључиво фонетског принципа, принципа о гласовно верном преношењу страних имена на наш језик.

Треће питање тиче се транскрибовања напред наведених македонских имена: *Г'орче Пеџров, Г'евг'елија, Г'орговски, К'осев*, имена са сугласницима *г'* и *к'* (меким *г* и *к*). Ови македонски сугласници се у нашем језику најчешће транскрибују сугласницима *ђ* и *ћ*, као што се српскохрватско *ђ* и *ћ*, без обзира на то кога су порекла, у македонском језику и изговарају и транскрибују са *г'* и *к'*. Али смо више пута у нашој штампи сада наведене македонске примере срели транскрибоване у облику: *Горче Пеџров, Гевгелија, Горговски и Косев*. У овоме се случају управо не ради о транскрипцији већ више о транслитерацији; не ради се, дакле, о преношењу македонских гласова на наш језик, него пре о преношењу слова. Међутим, принцип нашега правописа не допушта транслитерацију. А, сем тога, ово није ни транслитерација, нити за њу у овоме случају има средстава у нашој азбуци; умекшани македонски сугласници *г'* и *к'* транскрибовани су знацима за обичне, тврде, те гласове, а то је нешто сасвим друго. Такво њихово преношење на наш језик било би оправдано кад би они природом својом били најближи нашим сугласницима *г* и *к*, али се ово за њих не може рећи. И да би се утврдило како је најбоље транскрибовати ове македонске сугласнике, потребно се осврнути на њихову природу, и тако утврдити којим су нашим гласовима најсроднији. Ово је утолико потребније што је њихова природа врло често, и свесно, нетачно приказивана. Тако су бугарски испитивачи појединих македонских говора (Јб. Милетич, Д. Матов, Д. Мирчев, М. Григоров и др.), с циљем да би оспорили сличност македонских *г'* и *к'* са српским *ђ* и *ћ*, одрицали постојање било каквог струјног елемента при њихову изговору, и претстављали их само као нешто умекшане сугласнике *г* и *к*. На другој су страни и неки српски испитивачи (први је међу њима био Ст. Новаковић) ове македонске гласове потпуно идентификовали са српским сугласницима *ђ* и *ћ*. Тачно је, међутим, да су у македонском језику ово палатални сугласници у којих је јасно осетан и фрикативни елемент (види V. Oblak, *Macedonische Studien*, 59), да су они, према томе, врло блиски српским сугласницима *ђ* и *ћ* (исп. V. Oblak, *Archiv für slavische Philologie*, XVII,

452 и А. М. Селищевъ, Очерки по македонској діалектологіи, стр. 141). Они се, истина, артикулишу даље и више на предњем непцу, и не врхом, него нешто задњим делом горње површине језика; а и фрикативност је у њих слабија него у сродних им српских гласова. Не може се рећи ни да је њихова артикулација уједначена у свим говорима македонског језика, па ни у свих претставника једног истог говора; негде су они више а негде мање палатални, негде је струјност њихова јача а негде слабија, — тако да се њихова гласовна вредност креће од нешто умекшаних задњонепчаних сугласника са једва осетном струјношћу до гласова који су скоро идентични са српскохрв. африкатима *ђ* и *ћ*. У највећем делу македонских говора, и у најтипичнијих њихових претставника, *џ* и *џ'* се вредношћу својом највише приближавају српскохрватским сугласницима *ђ* и *ћ*, с којима су у основи и истога порекла. Зато се они у нашем језику најчешће и транскрибују са *ђ* и *ћ*, и зато их само овако увек треба транскрибовати.

М. Стевановић